

ЭДИЙН ЗАСГИЙН АЮУЛГҮЙ БАЙДЛЫГ ХАНГАХАД ИРГЭНИЙ
ШИЙДВЭР ГҮЙЦЭТГЭЛИЙН ҮҮРЭГ

THE ROLE OF THE JUDICIAL EXECUTIVE INSTITUTION IN ENSURING
ECONOMIC SECURITY

Б.Нандинболор

*Дотоод хэргийн их сургуулийн докторант,
хурандаа*

Товч агуулга. Дотоод аюулгүй байдлын нэг хэсэг болох нийгмийн бүлэг, хувь хүний эдийн засгийн аюулгүй байдлыг хангахад шүүхээс гаргасан иргэний хэргийн талаарх шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх ажиллагааны гүйцэтгэх үүрэг, хэрэгжилтэд шинжилгээ хийн, тулгамдсан асуудлыг боловсронгуй болгохтой холбоотой дүгнэлт, санал дэвшүүлээ.

Abstract: The role and implementation of court decisions in civil cases, which are part of internal security, in ensuring the economic security of social groups and individuals, was analyzed, and conclusions and suggestions were made regarding the improvement of pressing issues.

Нэр томьёо. Эдийн засаг, аюулгүй байдал, иргэний шийдвэр гүйцэтгэх ажиллагаа, шийдвэр гүйцэтгэгч, төлбөр төлөгч, төлбөр авагч.

Key words: Economy, security, civil enforcement, enforcement agent, payer, and payee.

ОРШИЛ

Эдийн засгийн аюулгүй байдал гэх нэр томьёо нь өнөөг хүртэл онолын хувьд бүх нийтийн хэмжээнд нэгдсэн, хүлээн зөвшөөрсөн тодорхойлолт, загварчлал, шалгуур үзүүлэлттэй болоогүй байна. Энэ нь уг ойлголтод суурилсан бодлого боловсруулалт, эрсдэл тооцоолол, хамгаалалтын арга хэрэгслүүдийг нэг мөр болгохгүй байхад нөлөөлж байгаа бөгөөд эдийн засгийн аюулгүй байдлын үзэл баримтлал, арга зүйг цаашид гүнзгийрүүлэн судлах, боловсронгуй болгох зайлшгүй шаардлагатайг илтгэнэ.

Өнөөгийн глобалчлагдаж, харилцан хамаарал бүхий дэлхийн эдийн засгийн нөхцөлд эдийн засгийн аюулгүй байдал нь цэвэр дотоод үзүүлэлтээр бус, харин хүн төрөлхтний нийтлэг үнэт зүйлд нийцсэн тогтвортой эдийн засгийн тогтолцоо, мэдрэмж, өрсөлдөх чадвар зэргээр илэрхийлэгдэх болсон. Иймээс эдийн засгийн аюулгүй байдлыг хангана гэдэг нь мэдрэмж сайтай, хурдан хариу үйлдэл үзүүлэх чадвартай, дотоодын зах зээлийн бүтээмж, экспортын өрсөлдөх чадвар өндөр, уян хатан эдийн засгийг бүрдүүлэх явдал юм. Бидний үзэж байгаагаар “Эдийн засгийн аюулгүй байдал гэж эдийн засаг нь гадаад орнуудтай эдийн засгийн харилцан хамааралтай орших чадвартай, хүн амын сайн сайхан байдлыг тогтвортойгоор бүрдүүлсэн байдал” юм.

Эдүгээ онолчид “эдийн засгийн аюулгүй байдлын гол шалгуур нь амьдралын чанарыг дээшлүүлж чадах эдийн засгийн тогтвортой, эрчимтэй хөгжлийг хангах, харин хямралын үед нийгэм, эдийг засаг, хувь хүнд учрах хохирлыг хамгийн бага байлгахад оршино гэж үзэж байна. Энэ шалгуур нь практикаар нотлогдож байх учиртай бөгөөд дараах тодорхой үзүүлэлтээр илэрнэ хэмээн үзэж байна.

1. Эдийн засгийн өсөлт (бууралт);
2. Амьдралын чанарын түвшин;
3. Инфляц;
4. Ажилгүйдлийн түвшин;
5. Төсвийн алдагдал;
6. Өр/ДНБ-д өрийн эзлэх хувь;
7. Алтны болон валютын нөөц;
8. Дэлхийн эдийн засагт эзлэх хувийн жин;
9. Далд эдийн засгийн байдал зэрэг болно”¹.

“Монгол Улсын эдийн засгийн өнөөгийн хөгжлийн бодит байдалтай уялдуулан эдийн засгийн бие даасан хараат бус байдлыг дээшлүүлэх, үйлдвэрлэлийн өсөлтийг ханган тогтворжуулах, гадаад зах зээлд өрсөлдөх чадавхыг бий болгох, үндэсний хуримтлал бий болгох, улс орны санхүү, хөрөнгийн чадавхыг дээшлүүлэх замаар эдийн засгийн хөгжлийг дэмжих, улмаар эдийн засгийн найдвартай, аюулгүй байдлыг хангах зорилт нэн тэргүүнд тавигдаж байна”².

¹ Дорж, Т., Даваасүрэн, Б. Мөнгө, санхүү, баялаг сэтгүүл. Үндэсний эдийн засгийн аюулгүй байдлын онол, арга зүйн асуудлууд. УБ., 2017 №1. 109 дэх тал.

² ДХИС. Гэмт хэргийн цагаан ном. Хорих ял эдлүүлэх ажиллагааны хэрэгжилт. УБ., 2020. 57 дахь тал.

Аюулгүй байдлын үзэл баримтлалын 3.2-т “эдийн засгийн бие даасан байдлаа ханган хөгжих, байгальд ээлтэй, хүний аюулгүй, амгалан амьдрах боломжийг бүрдүүлсэн тогтвортой хөгжлийн загварыг бий болгох нь эдийн засгийн аюулгүй байдлыг хангах үндсэн нөхцөл мөн. Эдийн засгийн олон тулгуурт, оновчтой бүтцийг бий болгох, хөрөнгө оруулалтын тэнцвэртэй бодлого явуулах, санхүүгийн салбарын аюулгүй байдлыг баталгаажуулах, эрчим хүч, эрдэс баялгийн болон гадаад худалдаа, интеграцийн асуудлаар оновчтой бодлого баримтална”³ гэж тусгажээ.

Монгол Улсын эдийн засгийн өнөөгийн хөгжлийн бодит байдалтай уялдуулан эдийн засгийн бие даасан, хараат бус байдлыг дээшлүүлэх, үйлдвэрлэлийн өсөлтийг ханган тогтворжуулах, гадаад зах зээлд өрсөлдөх чадавхыг бий болгох, үндэсний хуримтлал бий болгох, улс орны санхүү, хөрөнгийн чадавхыг дээшлүүлэх замаар эдийн засгийн хөгжлийг дэмжих, улмаар эдийн засгийн найдвартай, аюулгүй байдлыг хангах зорилт нэн тэргүүнд тавигдаж байна.

Эдийн засгийн аюулгүй байдлаа хангах хүрээнд дараах үйл ажиллагааг авч хэрэгжүүлнэ.

- дотоодын хөдөлмөрийн зах зээлээ хамгаалж, иргэдээ ажлын байраар найдвартай хангах замаар ядуурлыг арилгах тууштай бодлого хэрэгжүүлэх;

- эдийн засгийн аюулгүй байдлыг хангах, урт хугацааны өсөлт хөгжлийг дэмжих эрүүл, тогтвортой, сахилга баттай санхүүгийн салбарыг төлөвшүүлэх;

- гадаад, дотоод томоохон төлбөр, тооцоо, зээл, аккредитивын хөдөлгөөнд хяналт тавих, эдийн засаг, санхүүгийн салбарын гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх, илрүүлэх, шалгаж шийдвэрлэх тогтолцоог хөгжүүлэх;

- банк дундын эрсдэлийн сан байгуулж, санхүүгийн байгууллагын буруугаас үүдсэн аливаа хохирлыг төр хариуцах зарчмаас татгалзана.

ҮНДСЭН ХЭСЭГ

Улс орны нийгэм, эдийн засагт гарч байгаа хүндрэл нь манай орны төсөв, санхүүгийн аюулгүй байдлыг хангах асуудал тэргүүн ээлжид анхаарах түвшинд хүрээд байна. 2024 оны байдлаар “улсын хэмжээнд банкны нийт зээлийн өрийн үлдэгдэл 35.4 их наяд төгрөг болж 2023 оноос 9.1 их наяд төгрөгөөр өссөн ба хувийн байгууллагын зээлийн өрийн үлдэгдэл 2023 оноос 2.5 их наяд төгрөгөөр өсөж үүний 60.4 хувь нь иргэд, 37.7 хувь нь хувийн байгууллага, 0.8 хувь төрийн байгууллага, 1.1 хувь нь санхүүгийн байгууллага эзэлж байна”⁴.

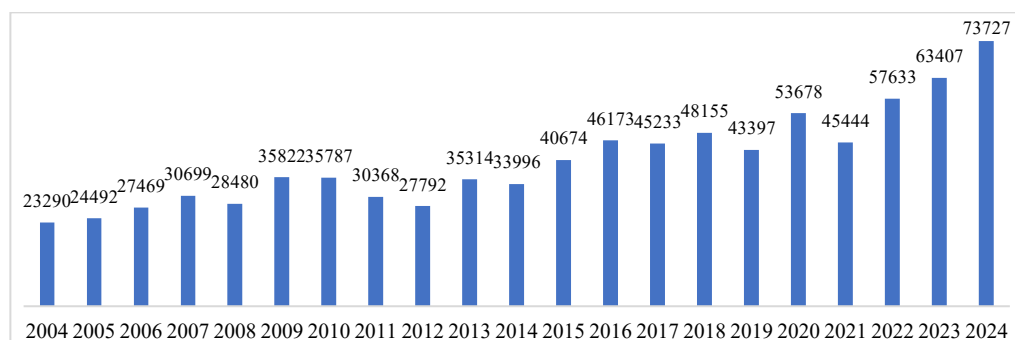
³ Монгол Улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал. Төрийн мэдээлэл эмхэтгэл. УБ., №36.

⁴ <https://ikon.mn/n/3aac>.

“Эдийн засгийн аюулгүй байдалд шууд хамаарах асуудал нь иргэн, хуулийн этгээдийн хоорондын өр зээл бөгөөд шүүх эдийн ба эдийн бус хөрөнгөтэй холбоотой эрх нь зөрчигдсөн тухай эрх зүйн харилцаанд оролцогч этгээдээс гаргасан нэхэмжлэл, бусдын эрх, эрх чөлөө, ашиг сонирхлыг хамгаалж шүүхэд мэдүүлэх эрх нь хуулиар олгогдсон этгээдээс гаргасан нэхэмжлэл, онцгой ажиллагааны журмаар хянан шийдвэрлүүлэхээр хуульд заасан асуудлаар сонирхогч этгээдээс гаргасан хүсэлт, Захиргааны ерөнхий хуулийн 5 дугаар зүйлд зааснаас бусад байгууллага, албан тушаалтны үйл ажиллагаа болон тэдгээрийн гаргасан захиргааны актын талаар гаргасан гомдол зэргийг үндэслэн иргэний хэрэг үүсгэн, хянан шийдвэрлэдэг”⁵ эрх зүйн зохицуулалттай.

Иргэний шүүхийн хүчин төгөлдөр шийдвэрийг “иргэн, хуулийн этгээд заавал биелүүлэх ба сайн дураар биелүүлээгүй бол Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх тухай хуульд заасан үндэслэл, журмын дагуу албадан гүйцэтгэнэ.

Улсын хэмжээнд 2004-2024 оны хооронд буюу сүүлийн 20 жилийн хугацаанд Иргэний шүүх 851030 хэрэг, маргаан хянан шийдвэрлэн, холбогдох шийдвэрийг гаргасан байна”⁶

Зураг 1. Иргэний шүүхээс шийдвэрлэсэн хэрэг, маргааны тоон судалгаа

Судалгаанаас харахад 2004 оныг 2024 онтой харьцуулахад сүүлийн 20 жил дөрөв дахин өссөн үзүүлэлттэй байна. Энэ үзүүлэлт нь Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх байгууллагын үйл ажиллагаанд шууд нөлөөлдөг билээ. Энэ нь байгууллага, иргэд хоорондын болон санхүүгийн байгууллагын зээлийн харилцаа хөгжсөнтэй холбон авч үзэж болно.

Иргэний шийдвэр гүйцэтгэх ажиллагаа нь “бусдын эрх, эрх чөлөө, хуулиар хамгаалагдсан ашиг сонирхлыг зөрчсөн буюу тодорхой үүргээ биелүүлээгүйн улмаас бусдын эдийн засгийн болон бусад эрхэд хор уршиг учруулсан этгээдийн эрхийг зөвхөн хуульд заасан журмаар хязгаарлаж байдаг төрийн албадлагын арга хэмжээний нэг төрөл байдаг. Энэхүү албадлагын арга хэмжээг хэрэгжүүлснээр гэм

⁵ Төрийн мэдээлэл эмхэтгэл. Захиргааны ерөнхий хууль. УБ., 2015. №28.

⁶ Алтангэрэл, Б. Иргэн, захиргаа, зөрчлийн шийдвэр гүйцэтгэх ажиллагааны хэрэгжилт. Судалгааны тайлан. УБ., 2020.68 дахь тал.

буруутай этгээдийн үйлдэл, эс үйлдлийн улмаас хохирсон этгээдийн эрх, ашиг сонирхлыг сэргээх, хүний эрх, эрх чөлөөг хангах, хамгаалах төрийн үндсэн үүргийг хэрэгжүүлэх нэг хэлбэр болно. Өөрөөр хэлбэл, иргэний шийдвэр гүйцэтгэх ажиллагааны зорилго нь шүүхээс гарсан шийдвэрийг албадан биелүүлж, бусдын хуулиар хамгаалагдсан эрх ашгийг сэргээхэд оршдог.

ШШГТХ-ийн 6 дугаар зүйлийн 6.2-т заасны дагуу иргэний хэргийн талаарх шийдвэр гүйцэтгэх ажиллагааг дараах шийдвэрийг үндэслэн явуулдаг. Үүнд:

1. Иргэний хэргийн болон эрүүгийн хэргийн хамт шийдвэрлэсэн иргэний нэхэмжлэлийн талаарх шүүхийн шийдвэр:

Иргэний хэргийн талаарх шүүхийн шийдвэр гэдэг нь хүн, хуулийн этгээдийн хооронд үүссэн эдийн болон эдийн бус баялаг, тодорхой төрлийн эрхийг хангах үйл ажиллагаатай холбогдуулан гарсан шүүхийн шийдвэр байдаг. Эрүүгийн хэргийн хамт шийдвэрлэсэн иргэний нэхэмжлэлийн талаарх шүүхийн шийдвэр нь гэмт хэргийн улмаас хүн, хуулийн этгээдэд учирсан эдийн болон эдийн бус эрх, ашиг сонирхлыг сэргээхээр ЭХХША-ны явцад нэгтгэн шийдвэрлэсэн шүүхийн шийдвэрийг ойлгоно. Гэмт хэргийн улмаас бусдын эд хөрөнгө хийгээд эрүүл мэндэд учирсан хохирол, төлбөрийг иргэний шийдвэр гүйцэтгэх ажиллагааны арга, журмыг баримтлан нөхөн төлүүлэх ажиллагааг гүйцэтгэдэг”⁷.

2. Хэргийг хялбаршуулсан журмаар хянан шийдвэрлэсэн шүүгчийн захирамж:

Хэргийг хялбаршуулсан журмаар хянан шийдвэрлэсэн шүүгчийн захирамж гэдэгт “зохигчдын эвлэрлийг баталгаажуулж, хэргийг хэрэгсэхгүй болгосон шүүгчийн захирамжаас гадна хариуцагч нэхэмжлэлийн шаардлагыг хүлээн зөвшөөрснийг баталж, хэргийг хэрэгсэхгүй болгох тухай ИХШХШТХ-ийн 74”⁸, 106 дугаар зүйлд заасан үндэслэлээр хэргийг хянан шийдвэрлэсэн шүүгчийн захирамжийг ойлгоно.

3. Монгол Улсын олон улсын гэрээнд заасан бол гадаад улсын шүүх, олон улсын шүүх, арбитрын шийдвэр:

Монгол Улсын олон улсын гэрээнд заасан бол гадаад улсын шүүх, олон улсын шүүх, арбитрын шийдвэр гэдэгт ИХШХШТХ-ийн 190 дүгээр зүйлийн 190.1.5-т “Монгол Улсын нутаг дэвсгэр дээр шүүхийн шийдвэрийг гүйцэтгэх арга хэмжээ авсан буюу холбогдох этгээд ийм арга хэмжээ авхуулахаар өргөдөл

⁷ Оюунболд, Г., Гантуяа, Б. Сургагч багш нарт зориулсан гарын авлага. Уб., 2017. 5 дахь тал.

⁸ Иргэний хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хууль. Төрийн мэдээлэл, эмхэтгэл №8. Уб., 2002.

гаргасан бол” гэж заасны дагуу шүүхэд хүсэлтээ гаргаж, шүүх гүйцэтгэх хуудас олгох тухай захирамж гаргаж шийдвэрлэсэн байхыг ойлгоно. ИХШХШТХ-ийн дээрх заалтын УДШ-ээс “Монгол Улсын нутаг дэвсгэр дээр шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх арга хэмжээ авхуулахаар өргөдөл гаргасантай холбоотой маргааныг Монгол Улсын харьяалах шүүх шийдвэрлэнэ”⁹ гэж тайлбарлажээ.

4. Шүүхээр баталгаажуулсан цэргийн анги, байгууллагын захирагч /дарга/-ийн эд хөрөнгийн хариуцлага хүлээлгэх тухай тушаал, нотариатчийн мэдэгдэх хуудас, арбитрын шийдвэр:

“Шүүхээр баталгаажуулсан цэргийн анги, байгууллагын захирагч /дарга/-ийн эд хөрөнгийн хариуцлага хүлээлгэх тухай тушаал нь шалгалтаар тогтоосон цэргийн алба хаагчийн учруулсан бодит хохирлын хэмжээ нь хохирол учрах үед мөрдөгдөж байсан хууль тогтоомжид заасан 1 сарын хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээг 50 дахин нэмэгдүүлсэнтэй тэнцэх хэмжээнээс хэтрээгүй бол тухайн цэргийн анги, байгууллагын захирагч шалгалтын дүнг үндэслэн учирсан хохирлыг арилгуулахаар 14 хоногийн дотор эд хөрөнгийн хариуцлага хүлээлгэх тухай тушаал гаргасан”¹⁰ тушаалыг баталгаажуулан шүүхээс гүйцэтгэх хуудас олгох үйл ажиллагааг ойлгоно.

Нотариатчийн мэдэгдэх хуудас нь талууд үл маргах журмаар “төлбөр төлөх, үүргийн гүйцэтгэлийг барьцааны зүйлээс гаргуулахаар харилцан тохиролцож байгуулсан нотариатаар баталсан гэрээ, төлбөрийг нотолсон баримт бичгийг үндэслэн төлбөр төлөгчөөс мөнгө, эдийн болон эдийн бус хөрөнгийг гаргуулахаар төлбөр авагчийн хүсэлтээр нотариатч үйлдсэн”¹¹ баримт бичгийг ойлгоно.

Арбитрын шийдвэр нь “арбитрын үйл ажиллагаа явуулахаар үндсэн харьяалал тогтоосон, талуудын хооронд гарсан маргааныг арбитрын хэлэлцээр болон Арбитрын тухай хуульд заасны дагуу үйл ажиллагаа явуулж, хянан хэлэлцэж бичгээр гаргасан эцсийн шийдвэрийг ойлгоно”¹².

5. Шүүхээр баталгаажуулсан гэмт хэргийн хохирогчид нөхөн төлбөр олгох сангийн зөвлөлийн шийдвэр:

Шүүхээр баталгаажуулсан гэмт хэргийн хохирогчид нөхөн төлбөр олгох сангийн зөвлөлийн шийдвэр нь Монгол Улсын нутаг дэвсгэрт үйлдэгдсэн, шүүхийн хүчин төгөлдөр шийдвэрээр Эрүүгийн хуулийн “10.1 дүгээр зүйл /хүнийг алах/, 11.1 дүгээр зүйл /хүний эрүүл мэндэд хүнд хохирол санаатай

⁹ Иргэний хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн дэлгэрэнгүй тайлбар. Монгол Улсын Дээд шүүх. УБ., 2008. 445 дахь тал.

¹⁰ Цэргийн алба хаагчийн эд хөрөнгийн хариуцлагын тухай хууль. Төрийн мэдээлэл эмхэтгэл №25. УБ., 2002.

¹¹ Нотариатын тухай хууль. Төрийн мэдээлэл эмхэтгэл №9. УБ., 2011.

¹² Арбитрын тухай хууль. Төрийн мэдээлэл эмхэтгэл №5. УБ., 2017.

учруулах/, 11.4 дүгээр зүйл /хүний эрүүл мэндэд хүндэвтэр хохирол санаатай учруулах/, 12.1 дүгээр зүйл /хүчиндэх/, 12.3 дугаар зүйл /бэлгийн мөлжлөг/, 13.1 дүгээр зүйл /хүн худалдаалах/, 13.2 дугаар зүйл /хүн хулгайлах/, 13.3 дугаар зүйл /хүн барьцаалах/, 13.4 дүгээр зүйл /хүнийг хүчээр алга болгох/, 15.3 дугаар зүйл /хүний цус, эс, эд, эрхтнийг хууль бусаар авах/, 15.5 дугаар зүйл /хууль бусаар үр хөндөх/, 16.1 дүгээр зүйл /хүүхдийг гэмт хэрэг үйлдэхэд татан оруулах/, 16.3 дугаар зүйл /хүүхдийг хаях, төөрүүлэх, тэнүүчлэлд хүргэх/, 16.6 дугаар зүйл /хүүхэд худалдах/, 16.7 дугаар зүйл /хүүхэдтэй хэрцгий харьцах/, 16.11 дүгээр зүйл /хүүхдийг асран хамгаалах үүргээ үл биелүүлэх/, 17.2 дугаар зүйл /дээрэмдэх/, 19.3 дугаар зүйл /төрийн өндөр албан тушаалтны амь биед халдах/, 21.12 дугаар зүйл /эрүү шүүлт тулгах/, 29.1 дүгээр зүйл /түрэмгий дайныг төлөвлөх, бэлтгэх, өдөөх, дэгдээх/, 29.8 дугаар зүйл /террорист үйлдэл хийх/-д заасан гэмт хэргийн улмаас амь насаа алдсан этгээдийн гэр бүлийн гишүүн, хүнд гэмтэл учирсан”¹³ хохирогчийн шүүхийн хүчин төгөлдөр шийдвэрт заасан эмчилгээний зардал, оршуулгын зардал, хөдөлмөрийн чадвараа алдсанаас дутуу авсан цалин хөлс, түүнтэй адилтгах орлогыг төрөөс урьдчилан төлөх тухай “Гэмт хэргийн хохирогчид нөхөн төлбөр олгох сан”-гийн зөвлөлийн шийдвэрийг ойлгоно.

6. Шүүхээс гарах шийдвэрийн биелэлтийг баталгаажуулах арга хэмжээ авах тухай шүүгчийн захирамж:

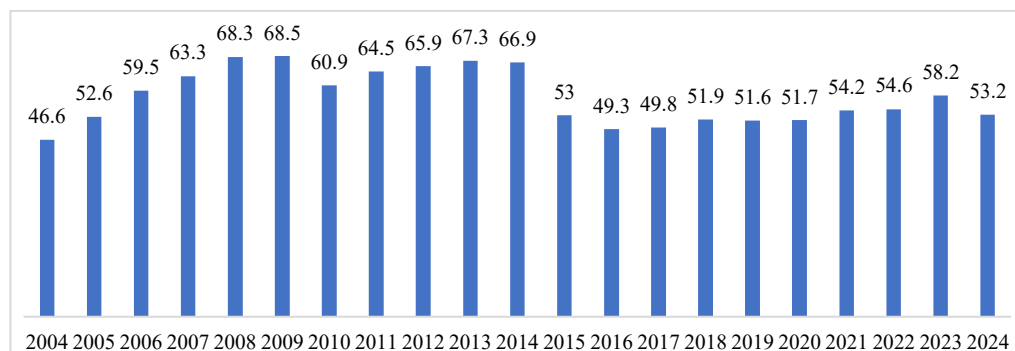
“Шүүхээс гарах шийдвэрийн биелэлтийг баталгаажуулах арга хэмжээ авах тухай шүүгчийн захирамж гэдэгт шүүхээс гарах шийдвэрийг бодитой гүйцэтгэх боломжийг хангахын тулд нэхэмжлэгчийн хүсэлтийг үндэслэн шүүхийн шийдвэр гарахаас өмнө хариуцагчийн эд хөрөнгө буюу мөнгийг тухайн нэхэмжлэлийн үнийн дүнгийн хэмжээгээр битүүмжлэх, хариуцагчаас эд хөрөнгөтэй холбоотой ямар нэгэн тодорхой ажиллагаа явуулахыг нэхэмжлэлийн үнийн дүнгийн хэмжээгээр хориглох, хариуцагчийн дансны зарлагын хөдөлгөөнийг нэхэмжлэлийн үнийн дүнгийн хэмжээнд зогсоох, нэхэмжлэлээр шаардсан хэмжээний мөнгийг ШШГБ-ын дансанд урьдчилан оруулах, тодорхой ажиллагаа гүйцэтгэх, эсхүл гүйцэтгэхгүй байхыг хариуцагчид даалгаж шийдвэрлэсэн шүүгчийн захирамжийг ойлгоно гэжээ.

Монгол Улсын олон улсын гэрээнд заасан гадаад улсын шүүх, олон улсын шүүх, арбитрын шийдвэр, шүүхээр баталгаажуулсан цэргийн анги, байгууллагын захирагч /дарга/-ийн эд хөрөнгийн хариуцлага хүлээлгэх тухай тушаал, нотариатчийн мэдэгдэх хуудас, арбитрын шийдвэр, шүүхээр баталгаажуулсан гэмт хэргийн хохирогчид нөхөн төлбөр олгох сангийн зөвлөлийн шийдвэр зэргийг

¹³ Эрүүгийн хууль. Төрийн мэдээлэл эмхэтгэл №21. УБ., 2016.

албадан гүйцэтгүүлэх талаар шүүх ИХШХШТХ-ийн 184 дүгээр зүйлийн 184.3-т зааснаар шүүгчийн захирамж гаргасан байна”¹⁴

Энэхүү судалгааны хүрээнд ШШГЕГ-ын харьяа Шийдвэр гүйцэтгэх албаны хэмжээнд иргэний шийдвэр гүйцэтгэх ажиллагааны биелэлтийг 2002-2024 оныг хүртэл буюу сүүлийн 20 жилийн байдлаар гүйцэтгэх хуудас болон мөнгөн дүнгийн биелэлтийн байдлаар судлан үзлээ. Гүйцэтгэх хуудас нь хүчин төгөлдөр шүүхийн шийдвэрийг үндэслэн бичигдсэн шийдвэр байх ба мөнгөн дүн нь тухайн гүйцэтгэх хуудсанд бичигдсэн төлбөрийн хэмжээгээр илэрхийлэгдэнэ.

Зураг 2. Гүйцэтгэх хуудасны бодит биелэлт /2004-2024 оны хооронд/

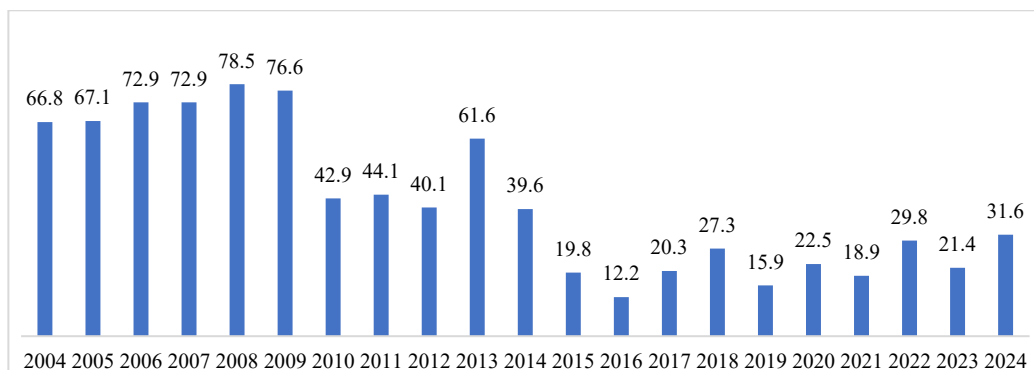
Сүүлийн 20 жилд шүүхээс гаргасан шийдвэр, түүний хүрээнд олгогдсон гүйцэтгэх хуудасны бодит биелэлт дунджаар 61 хувьтай байжээ.

Иргэний шийдвэр гүйцэтгэх ажиллагааны биелэлтийг өмнөх жилийн үлдэгдэл болон шинээр ирсэн гүйцэтгэх хуудасны тоо, шүүхийн шийдвэрт тусгагдсан мөнгөн дүнгийн тоон илэрхийлэлтэй харьцуулан судлах нь судалгааны үнэн бодит байдлыг илэрхийлэх ач холбогдолтой юм.

ДХИС-ийн судлаачдаас “21 аймаг тус бүрээс 100 иргэн, Улаанбаатар хотоос 200 иргэн нийт 2300 хүнээс судалгаа авсан “Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх байгууллагаас төлбөр, хохирол барагдуулж буй үйл явцыг та хэрхэн үнэлэх вэ” гэсэн асуултад 815 буюу 36 хувь нь сайн, 1180 буюу 51 хувь нь дунд, 305 буюу 13 хувь нь муу гэж хариулжээ”¹⁵ Дээрх хариултаас харахад 1485 буюу 64.5 хувь нь иргэний шийдвэр гүйцэтгэх ажиллагааны хэрэгжилтэд сэтгэл хангалуун бус байгаад анхаарал хандуулах цаг болжээ.

¹⁴ Батгэрэл, Я. Шүүхийн шийдвэр биелүүлээгүй этгээдэд хүлээлгэх хууль зүйн хариуцлага. Хууль зүйн докторын зэрэг горилсон бүтээл. Уб., 65 дахь тал.

¹⁵ ДХИС. ШШГБ-ын үйл ажиллагааны талаарх иргэдийн ойлголт, төсөөлөл. Судалгааны тайлан. Уб., 2020. 90 дэх тал.

төлөхгүй байх санаа сэдэл үүсэж, төлбөр төлөхөөс зайлсхийх, саад хийх, оршин суугаа хаягаа өөрчлөх, оргон зугтаах, орлогоо нуун дарагдуулах, эд хөрөнгийн мэдүүлгээ гаргаж өгөхгүй байх, эсхүл худал гаргах зэрэг үйлдэл гаргана. Үүний улмаас шүүхийн шийдвэрт заагдсан төлбөрийг төлөх бодит бололцоо буурч, шийдвэр гүйцэтгэх ажиллагаанд саад учирч, шүүхийн шийдвэрийн биелэлт хангалтгүй болж эхэлдэг.

2. Мөнгөний ханшны уналт нь төлбөр төлөгчөөс төлбөр гаргуулах шүүхийн шийдвэрийн биелэлтэд сөргөөр нөлөөлж байдаг эдийн засгийн үзэгдэл, үйл явц юм. Мөнгөний ханш унах тусам иргэдийн орлого багасаж, тэр хэмжээгээр худалдан авах чадвар доройтон улмаар бусдаас авсан эд зүйл мөнгө, бусдад төлөх ёстой төлбөрийг төлөхгүй байж боломж бололцоог эрэлхийлж эхлэх бөгөөд хөрөнгө орлогоо нуух зэргээр төлбөр төлөхөөс зайлсхийх идэвхтэй үйлдлүүд хийдэг.

3. Хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээ бага байгаа нь иргэдийн ажил хөдөлмөр эрхлэх урам зоригийг мохоож, улмаар ажилгүйдэл, ядуурлын түвшнийг нэмэгдүүлж байгаа ба шүүхийн шийдвэр үл биелүүлэх гэмт хэргийн гаралтыг нэмэгдүүлж, шүүхийн шийдвэрийн биелэлтэд сөргөөр нөлөөлдөг шалтгаан болж байна.

Шийдвэр гүйцэтгэх ажиллагааг төлбөр төлөгч субъектээс хамаарч төлбөр төлөгч-иргэн, төлбөр төлөгч-хуулийн этгээд гэж шийдвэр гүйцэтгэх гүйцэтгэх арга, журмаас нь хамааран мөнгөн хөрөнгөөс төлбөр гаргуулах ажиллагаа, эд хөрөнгөөс төлбөр гаргуулах ажиллагаа, эд хөрөнгийн бус шаардлага буюу тодорхой үүрэг гүйцэтгэх, гүйцэтгэхгүй байхыг даалгасан шийдвэрийг гүйцэтгэх ажиллагаа, тэжээн тэтгэх үүрэг буюу хүүхдийн тэтгэлэг гаргуулах ажиллагаа гэж хуваан авч үзэж болно.

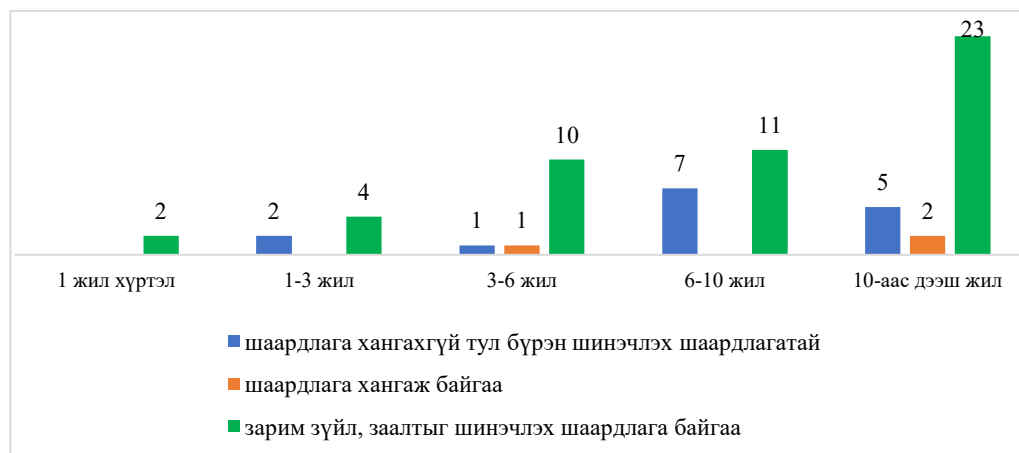
Шийдвэр гүйцэтгэгч нь гүйцэтгэх баримт бичигт заасан төлбөрийг төлбөр төлөгчөөс гаргуулан төлбөр авагчийн зөрчигдсөн эрхийг нөхөн сэргээх зорилгоор ШШГТХ-д заасан арга, журмын дагуу төлбөр төлөгчид эд хөрөнгө байгаа эсэх талаар хуульд заасан журмаар мэдээлэл олж авах, төлбөр төлөгчийн мөнгөн хадгаламж болон харилцах данснаас хасалт хийх, эд хөрөнгийг битүүмжлэх, албадан барьцаалах, эд хөрөнгийг хураах, худалдан борлуулах”¹⁶ -тай холбогдсон ажиллагааг явуулна.

Шийдвэр гүйцэтгэгч ШШГТХ-р “тогтоосон төлбөр төлөгчийн банк, эрх бүхий хуулийн этгээд дэх хадгаламжийн болон харилцах дансанд байгаа мөнгөн хөрөнгө, эсхүл үнэт цаас, түүнчлэн үл хөдлөх, хөдлөх эд хөрөнгө, бусад хөрөнгөөс төлбөрийг албадан гаргуулах шийдвэр гүйцэтгэх ажиллагааны дарааллыг

¹⁶ Батгэрэл, Я. Шүүхийн шийдвэр биелүүлээгүй этгээдэд хүлээлгэх хууль зүйн хариуцлага. Хууль зүйн докторын зэрэг горилсон бүтээл. Уб., 65 дахь тал.

баримтална. Түүнчлэн төлбөр төлөгчийн эдийн бус хөрөнгө”¹⁷, “гэр бүлийн гишүүдийн хамтран өмчлөх дундын хөрөнгө”¹⁸, “хуваарьт хөрөнгө”¹⁹ хэсгээр буюу хамтран өмчлөх төлбөрийн шаардлага хангахуйц хөрөнгөөс төлбөр гаргуулах ажиллагааг зохион байгуулдаг.

Судалгааны явцад иргэний 68 шийдвэр гүйцэтгэгчээс өнөөгийн хүчин төгөлдөр үйлчилж буй ШШГТХ-д тусгагдсан иргэн, захиргааны шийдвэрийг гүйцэтгэх ажиллагааг зохицуулж буй эрх зүйн зохицуулалтад үнэлгээ өгөхтэй холбоотой асуулга авахад дараах дүн гарлаа.

Зураг 4. ШШГТХ-ийн иргэн, захиргааны шийдвэр гүйцэтгэх ажиллагааны зохицуулалтад өгсөн шийдвэр гүйцэтгэгчдийн үнэлгээ

Судалгааны түүврийн 15 буюу 22.1 хувь нь шаардлага хангахгүй тул бүрэн шинэчлэх шаардлагатай, 50 буюу 73.5 хувь нь зарим зүйл, заалтыг шинэчлэх шаардлагатай, зөвхөн 3 буюу 4.4 хувь нь шаардлага хангаж байгааг илэрхийлжээ. Зарим зүйл, заалтыг шинэчлэх шаардлагатай гэж үзсэн шийдвэр гүйцэтгэгчийг ажилласан жилээр нь ангилан үзвэл 1 жил хүртэл ажилласан алба хаагч 100 хувь,

¹⁷ Гуравдагч этгээдэд холбогдох бараа, ажил үйлчилгээ нийлүүлсний төлбөрийг шаардах эрх, гүйцэтгэх баримт бичигт заасан төлбөр төлөгчийн шаардах эрх, оюуны өмчийг эзэмших, ашиглах, өмчлөх болон тэдгээртэй холбоотой шаардах эрх, төлбөр төлөгчийн эдийн бус бусад хөрөнгийг эдийн бус хөрөнгө гэнэ.

¹⁸ Иргэний хуулийн 126 дугаар зүйлд “Гэрлэснээс хойш хамтран амьдарсан хугацаанд бий болсон гэр бүлийн гишүүдийн хуваарьт хөрөнгөөс бусад хөрөнгө нь гэр бүлийн гишүүдийн хамтран өмчлөх дундын өмч мөн” гэж заасан.

¹⁹ Иргэний хуулийн 127 дугаар зүйлд гэр бүлийн хуваарьт хөрөнгийг гэрлэхийн өмнө олж авсан эд хөрөнгө, мөнгөн хуримтлал, эд хөрөнгийн эрх, өв, бэлэглэлийн журмаар шилжүүлэн авсан мөнгөн хуримтлал, эд хөрөнгө, эд хөрөнгийн эрх, тэдгээрийг худалдсан, арилжсаны үр дүнд олж авсан эд хөрөнгө, мөнгө, амин хувийн хэрэгцээг хангахад зориулсан эд хөрөнгө, оюуны өмчлөлийн зүйлийн үнэ буюу зохиогчийн шагнал, хувийн авьяас, чадвар, ололт амжилтыг сайшаан шагнасны орлого, хуваарьт эд хөрөнгөөрөө олж авсан, мэргэжлийн үйл ажиллагаагаа явуулахад шаардагдах хөрөнгө, мөнгө хэмээн заасан.

3-6 жил ажилласан алба хаагчийн 83 хувь, 6-10 жил ажилласан алба хаагчийн 61.1 хувь, 10-аас дээш жил ажилласан алба хаагчийн 76.6 хувь нь хариулжээ. Асуулгаас дүгнэж үзэхэд оролцогчдын 95 хувь нь эрх зүйн зохицуулалт өнөөгийн шаардлага хангахгүй байгаа тул шинэчлэх шаардлага байна гэж үзсэн нь иргэн, захиргааны шийдвэр гүйцэтгэх ажиллагаатай холбоотой эрх зүйн зохицуулалтыг шинэчлэх шаардлага урган гарсан байна гэж үзлээ.

Иргэний шийдвэр гүйцэтгэх ажиллагааг хэрэгжүүлэх, төлбөр барагдуулах хамгийн гол арга хэрэгсэл нь баталгаажуулах арга хэмжээ бөгөөд энэ нь шийдвэр гүйцэтгэх ажиллагааны биелэлтийн үр дүнтэй шууд холбогдоно.

Иргэний шийдвэр гүйцэтгэх баталгаажуулах арга хэмжээ нь төлбөр төлөгч, түүний хөрөнгийн талаар мэдээлэл цуглуулахаас эхлэх бөгөөд ШШГЕГ-ын “Төрийн байгууллагуудын лавлагааны нэгдсэн системээс мэдээллийг хүлээн авах бөгөөд цахим системд холбогдоогүй төрийн болон бусад байгууллагуудад албан бичгээр хүсэлт гарган хариуг авч, хөрөнгө тогтоогдсон даруйд иргэний гүйцэтгэлийг баталгаажуулах арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ. Үүнд:

- иргэний шийдвэр гүйцэтгэх ажиллагааны талууд /төлөөлөгч/, бусад хүн, хуулийн этгээдийн төлөөллийг дуудан ирүүлэх;

- иргэний шийдвэр гүйцэтгэх ажиллагааны талууд /төлөөлөгчид/, бусад хүн, хуулийн этгээдээс гүйцэтгэх баримт бичгийн шаардлагыг биелүүлэхэд шаардлагатай баримт бичиг, лавлагаа, тодорхойлолт гаргуулан авах;

- төлбөр төлөгч, түүний эд хөрөнгийг эрэн сурвалжлах;

- төлбөр төлөгч болон бусад этгээдээс төлбөр төлөгчийн хөрөнгийн тухай мэдүүлэг гаргуулан авах, түүнийг төлбөртэй этгээдийн бүртгэлд бүртгэх;

- төлбөр төлөгчийн үйл ажиллагаанд холбогдох санхүүгийн болон бусад баримт бичигт үзлэг хийх;

- иргэний шийдвэр гүйцэтгэх ажиллагааны талууд /төлөөлөгч/, бусад хүн, хуулийн этгээдэд гүйцэтгэх баримт бичгийн шаардлагыг хангах зорилгоор тодорхой үүрэг хүлээлгэх, энэ тухай мэдэгдэл хүргүүлэх;

- төлбөр төлөгч, түүний эд хөрөнгийг эзэмшиж, ашиглаж байгаа этгээдийн орон байрнаас бусад газар, барилга байгууламж, агуулах сав, эзэмшил газарт нэвтрэн орох, үзлэг хийх;

- төлбөр төлөгчийг албадан нүүлгэхээс бусад тохиолдолд ахлах шийдвэр гүйцэтгэгчийн зөвшөөрснөөр төлбөр төлөгч, түүний эд хөрөнгийг эзэмшиж, ашиглаж байгаа этгээдийн орон байранд нэвтрэн орох, үзлэг хийх;

- гүйцэтгэх баримт бичгийн шаардлагыг биелүүлэх зорилгоор төлбөр төлөгчийн бие, бэлэн мөнгө, бусад хөрөнгөд үзлэг хийх, тэдгээрийг битүүмжлэх,

барьцаалах, хураан авах, худалдан борлуулах, хураан авсан эд зүйл, хөрөнгийг хадгалуулах, хамгаалуулахаар хүлээлгэн өгөх;

- хуульд заасан үндэслэл, журмын дагуу битүүмжилсэн, барьцаалсан, хураан авсан эд зүйл, хөрөнгийг үнэлэх, уг ажиллагаанд үнэлгээчнийг оролцуулах;

- төлбөр төлөгчийн эд хөрөнгө, түүний эрхийн бүртгэлийн талаар улсын бүртгэлийн байгууллагад хандах, лавлагаа, тодорхойлолт гаргуулах;

- иргэний шийдвэр гүйцэтгэх ажиллагааны оролцогчоос гаргасан гомдлыг хянан шийдвэрлэх;

- төлбөр төлөгчийн улсын бүртгэлд бүртгэгдсэн эрхийг түдгэлзүүлэх;

- төлбөр төлөгчийн банк, эрх бүхий хуулийн этгээд дэх мөнгөн хадгаламж, харилцах данс дахь хөрөнгөөс суутгал хийх, дансны зарлагын гүйлгээг хаах, банк, эрх бүхий хуулийн этгээдэд данс нээх, эзэмших эрхэд хязгаарлалт тогтоох, эсхүл эзэмшиж байгаа дансны орлого, зарлагын гүйлгээнд хяналт тавих;

- хуульд заасны дагуу төлбөр төлөгчийн гадаадад зорчих эрхийг түдгэлзүүлэх;

- үл хөдлөх эд хөрөнгийг төлбөр авагчийн удирдлагад шилжүүлэх;

- худалдан борлогдоогүй хөрөнгийг төлбөрт тооцон суутгаж төлбөр авагчид шилжүүлэх, уг зорилгоор албадан чөлөөлөх”²⁰.

Иргэний шийдвэр гүйцэтгэх ажиллагаатай холбоотой эрх зүйн зохицуулалтын хэрэгжилтэд дүн шинжилгээ хийсний дүнд дараах дүгнэлт, зөвлөмжид хүрлээ.

1. ШШГТХ-д төлбөр төлөгчийн үүргийг тодорхой зааж өгөөгүй нь төлбөр төлөгч шүүхийн шийдвэрийг үл биелүүлдэг, шийдвэр гүйцэтгэгчийн тавьсан хууль ёсны шаардлагыг үл тоодог, биелүүлдэггүй, дүр эсгэж биелүүлдэг, шийдвэр гүйцэтгэх ажиллагаанд санаатайгаар саад учруулж, удаашруулдаг, шийдвэр гүйцэтгэгчид ажлын ачаалал бий болгох зэрэг сөрөг үр дагаврыг дагуулж байгаа тул тусгайлан хуульчлах шаардлага байна гэж үзлээ. ШШГТХ-ийн 33 дугаар зүйлийн 33.2-д төлбөр төлөгчийн хүлээх үүргийг нарийвчлан тусгах, тухайлбал, гүйцэтгэх баримт бичиг, хууль тогтоомжид заасан үүргийг биелүүлэх, шийдвэр гүйцэтгэгчийн дуудсанаар хүрэлцэн ирэх, шийдвэр гүйцэтгэгчийн тавьсан

²⁰ Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх тухай хуулийн 44 дүгээр зүйлд “Иргэний шийдвэр гүйцэтгэлийг баталгаажуулах арга хэмжээ гэж гүйцэтгэх баримт бичгийн шаардлагыг албадан гүйцэтгэх, эсхүл төлбөр төлөгчийг гүйцэтгэх баримт бичигт заасан шаардлагыг тогтоосон хугацаанд бүрэн гүйцэтгэх нөхцөлийг бүрдүүлэхэд чиглэсэн шийдвэр гүйцэтгэгчийн хууль тогтоомжид заасан үндэслэл, журмын дагуу хэрэгжүүлэх арга хэмжээг ойлгоно” хэмээн заасан.

шаардлагыг биелүүлэх, шийдвэр гүйцэтгэгчийн шийдвэрийг гардаж авах, биелүүлэх асуудлыг шинээр тусгах шаардлага байна.

2. Иргэний шийдвэр гүйцэтгэх ажиллагааны бодит биелэлтэд шууд нөлөөлж буй хүчин зүйл нь төлбөр төлөгчийн төлбөрийн чадваргүй байдал болон шийдвэр гүйцэтгэх ажиллагааны явц дахь тодорхой ажиллагаанд шүүхэд гомдол гаргах явдал гэж үзлээ. Хэдийгээр иргэн Үндсэн хуульд заасан гомдол гаргах эрхтэй хэдий боловч нэгэнт шүүхээр шийдэгдсэн хүчин төгөлдөр шийдвэрээр тогтоосон гэм буруутай үйлдлийн улмаас учруулсан хохирлоо нөхөн төлөхгүй байхад чиглэгдсэн гомдол гаргах, хугацааг удаашруулах арга хэмжээ авч байна. Иймд ШШГТХ-ийн 27 дугаар зүйлийн 27.1.4 дэх заалтыг хасах, шийдвэр гүйцэтгэх ажиллагаа бүрд шүүхэд гомдол гаргах эрхийг тусгасан ШШГТХ-ийн 55.7, 63.4, 87.7, 106.1 дэх заалтыг өөрчлөх шаардлага байна.

3. Иргэний шийдвэр гүйцэтгэх ажиллагааг хэрэгжүүлэх, төлбөр барагдуулах хамгийн гол арга хэрэгсэл нь баталгаажуулах арга хэмжээ бөгөөд энэ нь шийдвэр гүйцэтгэх ажиллагааны биелэлтийн үр дүнтэй шууд холбогдоно. Судалгааны дүнд үндэслэн “баталгаажуулах арга хэмжээ” гэсэн нэр томъёог өөрчлөх, эсхүл хууль зүйн агуулгын хувьд шинэчлэн тогтоох шаардлага байна гэж үзлээ.

4. Иргэний шийдвэр гүйцэтгэх баталгаажуулах ажиллагаанд хамгийн их маргаан дагуулдаг хөрөнгийн үнэлгээ хийлгэхтэй холбоотой эрх зүйн зохицуулалтыг өнөөгийн шаардлагыг хангахгүй байна. Шинжээч, үнэлгээчин гэх ойлголт нь эрх зүйн зохицуулалтын хувьд тухайн үйл ажиллагаанд ашиглагдах “Хөрөнгийн үнэлгээний тухай хууль”, “Шүүх шинжилгээний тухай хууль”-ийг тус тус удирдлага болгон ажилладаг тусдаа мэргэжил бөгөөд гагцхүү “Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх тухай” хуульд эдгээр ойлголтыг зааглаж шийдвэр гүйцэтгэх ажиллагааны ямар тохиолдолд эдгээр мэргэжилтнийг оролцуулах талаар тодорхой тусгаагүй нь учир дутагдалтай гэж үзлээ. Түүнчлэн ШШГТХ-д шийдвэр гүйцэтгэх ажиллагааны дээрх дарааллыг хөрөнгө бүрд ижил байхаар тогтоосон нь хугацаа алдах, гомдол гаргах үндэслэлийг бүрдүүлж байх тул захиран зарцуулах эрхийг түдгэлзүүлсэн хөрөнгөд явуулах шийдвэр гүйцэтгэх ажиллагааны дараалалд хураан авсан даруйд үнэлгээ тогтоох шийдвэр гаргах дарааллаар тогтоох шаардлагатай байна.

5. Судалгааны явцад шийдвэр гүйцэтгэгчдээс хүүхдийн тэтгэлэг гаргуулах ажиллагаанд тулгамдаж буй асуудлын талаарх асуулгад 41 буюу 60.3 хувь нь төлбөр төлөгчийн хаяг тодорхойгүй, 20 буюу 29.4 хувь нь төлбөр төлөгч төлбөрийн чадваргүй, 7 буюу 10.3 хувь нь төлбөр төлөгчид хүлээлгэх хариуцлага сул гэж хариулсан. Хүүхдийн тэтгэлэг гаргуулах ажиллагааны үр нөлөөг дээшлүүлэхэд төлбөр төлөгчийг ажлын байраар хангах арга хэмжээг зохион байгуулалтын хувьд авах шаардлага байна.

6. ШШГТХ-д шүүхийн шийдвэрээр тогтоосон тэтгэлгийг хугацаанд нь төлөөгүй бол хожимдуулсан хоног тутамд тогтоосон тэтгэлгийн үнийн дүнгийн 0.5 хувиар алданги төлөх, алдангийн нийт хэмжээ төлөгдөөгүй тэтгэлгийн үнийн дүнгийн 50 хувиас хэтрэхгүй байх албадлагын арга хэмжээг шинээр тусгах шаардлагатай байна.

7. Шийдвэр гүйцэтгэгчдээс авсан төлбөрийн чадваргүй иргэнээс төлбөр гаргуулах ажиллагааны үр нөлөөг дээшлүүлэх таны санал гэсэн асуултад 98,6 хувь нь ажлын байраар хангаж, цалин хөлснөөс нь төлбөр төлүүлдэг эрх зүйн зохицуулалтыг бий болгох, 1,4 хувь нь нуугдмал эд хөрөнгийг эрэн сурвалжлах тогтолцоог бий болгох гэж хариулсан бол төлбөрийн чадваргүй хуулийн этгээдээс төлбөр гаргуулах ажиллагааны үр нөлөөг нэмэгдүүлэх талаарх асуулгад 21 буюу 30.9 хувь нь хуулийн этгээдийн үүсгэн байгуулагч, хувь эзэмшигчийн эд хөрөнгөөс төлбөр гаргуулах гэж үзсэн бол 47 буюу 69.1 хувь нь төлбөр төлөгч хуулийн этгээдийг татан буулгах ажиллагааг эхлүүлэх, харин иргэний хувьд ажлын байраар хангаж, цалин хөлснөөс нь төлбөрийг төлүүлэх нь зүйтэй гэж үзжээ.

8. Төлбөрийн үнийн дүнгээс үл хамааран төлбөр төлөгч иргэн, төлбөр төлөгч-хуулийн этгээдийн гүйцэтгэх удирдлага, хувьцаа эзэмшигчийн гадаадад зорчих эрхийг үнийн дүнгээс үл хамааран түдгэлзүүлэх зохицуулалтыг тусгах нь эрэн сурвалжлагдаж байгаа үндэслэлээр шийдвэр гүйцэтгэх ажиллагааг түдгэлзүүлэх, удаашрах нөхцөлийг бууруулах боломжтой байна. Дээрх заалттай уялдуулан Компанийн тухай хуулийн 9 дүгээр зүйлийн 9.3 дахь хэсэгт заасны дагуу төлбөр төлөгч-хуулийн этгээдийн гүйцэтгэх удирдлагаас гадна хувьцаа эзэмшигчийн гадаадад зорчих эрхийг түдгэлзүүлэх зохицуулалтыг нэмэлтээр тусгах нь зүйтэй байна.

9. Эд хөрөнгийн бус шаардлагыг хангах “тодорхой ажиллагаа гүйцэтгэх, эсхүл тодорхой ажиллагаа гүйцэтгэхгүй байх, орон байр, барилгаас нүүлгэн гаргах, байр, агуулах сав, газар чөлөөлөх, барилга байгууламжийг нураах, төлбөр авагчийг байр, барилга байгууламжид нүүлгэн оруулах, хүүхдийг эцэг, эх, асран хамгаалагч, харгалзан дэмжигчид шилжүүлэх, тэдгээртэй уулзуулах, үндэслэлгүйгээр ажлаас халагдсан, чөлөөлөгдсөн, өөр ажилд шилжүүлсэн ажилтныг эгүүлэн тогтоох, ажилд эгүүлэн томилох, үйл ажиллагааг зогсоох, хурал хуралдуулах, гэрээний үүргээ биелүүлэх”-ыг даалгасан шийдвэрийг биелүүлэхээс зайсхийсэн төлбөр төлөгчид хүлээлгэх хариуцлагыг нарийвчлан зохицуулаагүй байна. Иймд эд хөрөнгийн бус шаардлагыг хангах иргэний шийдвэр гүйцэтгэх ажиллагааны талаарх нэгдсэн ойлголтыг иргэний эрх зүйн хүрээнд бий болгож, тухайн шийдвэрийг гүйцэтгээгүй этгээдэд хүлээлгэх хариуцлагын тогтолцоог бий болгох шаардлага байна.

10. ШШГТХ болон холбогдох бусад хуульд төлбөр төлөгч-иргэн болон төлбөр төлөгч-хуулийн этгээдийг төлөөлөх эрх бүхий этгээдийн дундын

өмчлөлийн болон нуугдмал хөрөнгийг олж илрүүлэх зорилгоор төлбөр төлөгчийн гэр бүлийн гишүүд, хамаарал бүхий этгээдийн эд хөрөнгийн шаардлагатай мэдээлэл, лавлагаа, баримт бичиг, тодорхойлолтыг бусад хүн, хуулийн этгээд, банк, санхүүгийн байгууллагаас гаргуулан авах эрх зүйн зохицуулалтыг шинээр нэмэх нь зүйтэй.

11. Эрүүгийн хуулийн 21 дүгээр зүйлийн 21.7.2-т байсан төлбөр төлөгч хуулийн этгээдэд эрүүгийн хариуцлага хүлээлгэх эрх зүйн зохицуулалт буюу “Энэ гэмт хэргийг хуулийн этгээдийн нэрийн өмнөөс, хуулийн этгээдийн ашиг сонирхлын төлөө үйлдсэн бол хуулийн этгээдийг хорин мянган нэгжээс нэг зуун хорин мянган нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгох ял шийтгэнэ” гэсэн заалтыг 2017 оны 5 дугаар сарын 11-ний өдрийн хуулиар хүчингүй болсонд тооцсон нь төлбөр төлөөгүй хуулийн этгээдэд эрүүгийн хариуцлага хүлээлгэх боломжгүй болгосон. Иймд хуулийн энэ заалтыг сэргээн хэрэгжүүлэх шаардлагатай байна.

---o0o---